

Meitat monjo, meitat soldat

En una sala del balneari derruït de Miramar un cap de Falange anomenat Naixes aleccionava un grup de xiquets amb crits patriòtics que ressonaven per tot l'edifici deshabitat, on només hi havia rates penades penjades cap per avall en les bigues. Des de la porta del carrer jo sentia les soflames i vaig estar un temps en el llindar dubtant d'entrar però al final no ho vaig fer, encara que sabia que allí dins regalaven un fusell de fusta per a fer instrucció i també donaven als xiquets l'uniforme de Flecha, pantalons caqui, camisa blava, boina roja, calces blanques i botes amb claus en les soles, i inclús es podia tocar la trompeta i el tambor. Sent tota la meua família de dreta sens dubte hauria estat ben rebut enmig d'aquella milícia infantil que anava a desfilar sota les nogueres de la carretera, i encara no m'explique el rebuig que ja em produïa aleshores aquesta parafernàlia militar: potser una mescla de tímidesa o anarquia, d'orgull per no mesclar-me amb gent que no m'agradava o el fet que jo en aquell moment tenia el cap ple d'altres fantasies em van estalviar ser un aleví de feixista i des d'aquella primerenca edat tot el que es referia a la Falange em pareixia només un cúmulo de gestos, disfresses i paraules buides, grandiloqüents, sense cap interès. Però en l'escola el mestre ens deia que havíem de ser meitat monjos i meitats soldats, com manava José Antonio, i d'aquesta doble grapa em va ser impossible escapar: si havia aconseguit eludir el paper de guerrer en aquesta vida, a causa del meu natural anarquista, en canvi no em vaig poder lliurar de caure en l'àmbit de l'església, on vaig començar a exercir el càrrec d'acòlit. També allí hi havia uniforme: una sotana roja i un sobrepellís blanc amb ales midonades. Calia aprendre de memòria per a ajudar a missa unes misterioses frases en llatí que no entenien, "Introibo ad altare Dei", i les maneres de la litúrgia que venien acreditades des del fons dels segles. Aquest món estava perfumat d'encens i il·luminat pel sagí putrefacte de les llànties votives, per la lluentor dels canelobres i dels brocats de les vestidures sagrades. Tenia un aire estètic, ple de morbositat i, encara que fóra rudimentària, aquesta empresa tenia totes les garanties. En canvi, en les oficines de Falange només hi havia tinters plens de mosques i carpetes d'hule sobre taules polsoses que contenien formularis, un ping-pong i un guants de boxa.

Aquell estiu vaig començar a oldre la humitat de la sagristia i vaig ser conscient de la profunditat dels seus calaixos i armaris on es guardaven copons, calzes, draps sagrats, hòsties, ornaments i algunes rates. Primer havia explorat la còmoda dels meus pares i dels meus oncles travessant distints estrats de roba íntima i perfums, retrats d'avant-passats morts, joiers i escriptures. Ara una avenc més profunda s'obria davant dels meus ulls tan verges: la part de darrere dels altars, l'interior de les imatges dels sants que estaven armades amb bastons, les formes encara sense consagrar, la clau del sagrari guardada entre els corporals. En el revés de la trama d'aquell teatre de l'església es movia el sagristà Joanet com

un àngel vell, molt cansat, i mossèn Agustín, que era asmàtic, tossia arrancant un esput espès des del diafragma. Al final de la congeció la tos es mesclava amb les llàgrimes i durant l'atac d'asma el sagristà callava amb el cingol en la mà mirant al sostre i xiulant. En un racó de la sagristia hi havia una escopidora plena de serradura i allí anaven a parar els gargalls i les cues de cigarret del rector, amb les quals jo a voltes enrroïllava un canut de tabac humit i socarrat amb paper de diari per a fumar-lo a mitges amb altres acòlits. La sagristia donava a un corral on una criada cantava coses de Concha Piquer i també se sentia belar a unes cabres, les veus de les quals s'afegien al cors de l'església fent contrapunt.

Aquell estiu en què va acabar la Segona Guerra Mundial vaig començar a conèixer cadascuna de les llengües dels devots que combregaven. Les treien per a rebre la sagrada forma que el rector amb la tremolor d'un incipient Parkinson depositava en elles i jo havia de posar en la sotabarba dels fidels una patena daurada perquè Déu no caiguera a terra. Hi havia unes llengües molt carneses amb tals morats; altres eren granulades amb punts sagnants; algunes tenien una taca blanca que pujava de l'estómac brut; moltes apareixien massa banyades o extremadament seques, segons els problemes que portava cadascú damunt. Hi havia devots que obrien la boca desmesuradament i treien la llengua com óssos formiguers; en canvi altres, amb tímidesa, només mostraven la punteta rosada entre els llavis tremolosos. Era un codi de psicologia i per la forma de traure la llengua davant la sagrada Hòstia vaig tenir el primer coneixement del caràcter de les persones.

Hi havia aleshores un mètode terrible de repressió religiosa. Els veïns del poble havien d'acreditar que complien amb parròquia almenys una volta a l'any segons el precepte de l'Església, i per a això estaven obligats a omplir una bolleta amb el seu nom i cognoms i depositar-la sobre el marbre del combregatori després de rebre la comunió. Els acòlits arreplegàvem aquells papers blaus o roses, els entregàvem al rector i ell els confrontava amb la llista de tots els feligresos i els anava ratllant amb una creu. Molts rojos per por passaven per l'embut; altres no es doblegaven i els seus noms apareixien en la llista amb la casella buida que era el senyal de la seua rebel·lia. Les vesprades del diumenge els veia a la taula del bar. Va haver de passar molt de temps per a descobrir la profunda raó que els assistia, però en aquells anys a mi em pareixia més excitant que ser falangista anar vestit de roig i blanc, tocar les campanes i no la cometa, beure'm el vi del rector i no desfilar, moure'm per les caixes d'aquell teatre misteriós que dividia la meua imaginació entre la glòria i el foc etern en compte de fer una paròdia amb el fusell de fusta. Aquell estiu vaig començar a enterrar els morts, a acompanyar el viàtic, a obrir amb el candelero les processons de Sant Roc, Sant Joaquim i de la festa de la Vila. S'havia de ser meitat monjo o meitat soldat, però les dues coses alhora em pareixien massa.

Manuel Vicent